

Lechosław Lameński

TOMASZ OSKAR
SOSNOWSKI

1810-1886

RZEŹBIARZ POLSKI W RZYMIE

Lechosław Lameński

**TOMASZ OSKAR
SOSNOWSKI**

1810-1886

RZEŹBIARZ POLSKI W RZYMIE

1810-1886

Redakcja Wydawnictw
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
Lublin 1997

Recenzent
Prof. dr hab. TADEUSZ CHRZANOWSKI

Projekt okładki i stron tytułowych
ZOFIA KOPEL-SZULC

Na okładce: T. O. Sosnowski. *Chrystus w grobie*. Fragment posągu z kościoła karmelitów
w Warszawie

© Copyright by Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1997

15790 p.3

ISBN 83-228-0542-X

REDAKCJA WYDAWNICTW
KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO
ul. Konstantynów 1, 20-708 Lublin
tel. 524-18-09 (centrala), 525-71-66 (kolportaż)

Wydanie I. Zam. 233/97

Zakład Małej Poligrafii KUL

Kindze, Weronice i Kamie
– dedykuję

Od autora

Niniejsza rozprawa nie powstałaby zapewne nigdy, gdyby nie pomoc i życzliwość ze strony wielu osób. Przede wszystkim winien jestem słowa podziękowania prof. Andrzejowi Ryszkiewiczowi i prof. Jackowi Woźniakowskiemu, których jestem uczniem i z którymi miałem przyjemność współpracować przez wiele lat w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Im zawdzięczam w dużej mierze to, kim jestem obecnie. To oni przekonali mnie o słuszności raz obranej drogi i nauczyli wszystkiego, co wiem jako historyk sztuki oraz – w znacznej mierze – jako człowiek. Nie mniejsze słowa wdzięczności kieruję do prof. Tadeusza Chrzanowskiego, z którego ogromnej wiedzy i moralnego wsparcia korzystałem nieraz w chwilach zwątpienia. Naturalnie nie byłoby mowy o poznaniu twórczości Sosnowskiego bez wyjazdów do Włoch. Dziękuję więc władzom mojej Alma Mater za przyznanie mi na przełomie 1989/90 roku kilkumiesięcznego stypendium naukowego na pobyt w Wiecznym Mieście, a pani Wandzie Gawrońskiej, sekretarzowi i dobremu duchowi Koła Przyjaciół KUL w Rzymie im. Pier Giorgio Frassatiego, za prawdziwie matczyną opiekę. Dziękuję również Zarządowi Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie za możliwość wykorzystania miesięcznego stypendium we wrześniu 1993 roku. Dziękuję także wszystkim pozostałym osobom i instytucjom, które ułatwiły mi pobyt w Italii, a więc pani Karolinie Lanckorońskiej, panu Stanisławowi Augustowi Morawskiemu, ks. Hieronimowi Fokcińskiemu SJ, ks. Michałowi Jagoszowi, ks. Zbigniewowi Kiernikowskiemu, ks. Marianowi Roli, ks. Zmartwychwstańcom i ss. Niepokalankom (również w Polsce), pani Aleksandrze Kralkowskiej (z Biblioteki PAN) czy wreszcie ks. Władysławowi Węglarzowi SDS, memu serdecznemu przyjacielowi i wiernemu towarzyszowi wielu rzymskich peregrynacji. Również w kraju spotykałem się z pomocą na każdym kroku. W 1993 roku dzięki pieniądzom otrzymanym za pośrednictwem Zarządu Głównego SHS z Funduszu Stypendialnego im. Prof. Michała Walickiego udało mi się odbyć kilkudniową podróż po Wołyniu Sosnowskiego (Nowalin, Ostrog – szcze-

gólne słowa podziękowania kieruję do pani Jarosławy Bondarczuk z miejscowego Muzeum Krajoznawczego, Równe, Żytomierz i Lwów), co zaowocowało dotarciem do kilkunastu jego dzieł. Wszędzie tam, gdzie znajdowały się rzeźby T. O. Sosnowskiego nie było najmniejszych kłopotów z ich sfotografowaniem, zmierzeniem i opisaniem. Daleko posuniętą życzliwością obdarzali mnie niejednokrotnie pracownicy bibliotek: Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (zwłaszcza pan Franciszek Chwalewski), a także Zbiorów Specjalnych Biblioteki Narodowej w Warszawie. Bogaty materiał ilustracyjny niniejszej rozprawy to w dużej mierze zasługa pana Andrzeja Rożka (właściciela firmy Foto Rożek), który podarował mi kilkadziesiąt filmów, dzięki czemu mogłem sfotografować wiele rzeźb Sosnowskiego. Z kolei kilka zdjęć archiwalnych pochodzi z prywatnych zbiorów pani Krystyny Dowgiałłowej. Obojgu Państwu dziękuję bardzo za wyrozumiałość i okazaną pomoc. Wreszcie osobne wyrazy wdzięczności należą się mojej Mamie – Krystynie Lameńskiej, która przez wiele miesięcy zajmowała się moimi córkami i domem, co pozwoliło niżej podpisanemu na spokojne zajęcie się pracą naukową. Na koniec dziękuję po prostu tym wszystkim – nie wymienionym z imienia i nazwiska – którzy nigdy we mnie nie zwątpili, wierząc (nierządko wbrew mnie samemu), że pokonam trudności i napiszę monografię Tomasza Oskara Sosnowskiego.

Lublin, 1989-1997

Spis treści

Od autora	7
Wstęp	9
Rozdział I. Rzeźbiarze polscy w XIX-wiecznym Rzymie	23
Rozdział II. Tomasz Oskar Sosnowski – biografia	72
Rozdział III. Twórczość rzeźbiarska Tomasza Oskara Sosnowskiego ..	100
Rzeźby religijne	101
Rzeźby pomnikowe	120
Rzeźby symboliczne i mitologiczne	128
Rzeźby portretowe	135
Kopie z rzeźb antycznych i inne	140
Zakończenie	155
Katalog	168
Cz. 1. Szkice, rysunki i obrazy	180
Cz. 2. Rzeźby istniejące	181
Cz. 3. Rzeźby zaginione, niedostępne	260
Cz. 4. Rzeźby przypisane artystcie	274
Cz. 5. Rzeźby nie zrealizowane	275
Bibliografia	279
Riassunto	299
Summary	304
Spis ilustracji	309
Indeks nazwisk	322